

Gudstjänsten

T R O N S H E M L I G H E T

vägledning i den kristna trons grunder

T R O N S H E M L I G H E T

Gudstjänsten

Bibelcitaten är hämtade från *Bibel 2000*
Copyright Svenska Bibelsällskapet

© Författarna, Pingst och Libris förlag
OMSLAG OCH FORMGIVNING Maria Mannberg
OMSLAGSBILD Photononstop/NORDICPHOTOS
TRYCK Svenska Tryckcentralen, Avesta 2009
ISBN 978-91-7387-042-9
www.librisforlag.se

Förord

DEN KRISTNA GEMENSKAPEN är en gemenskap runt Jesus. De första lärjungarna fick förmånen att fysiskt vandra med honom i tre år. Men innan han lämnade dem gav han dem ett glimrande löfte: ”där två eller tre är samlade i mitt namn är jag mitt ibland dem”. Det löftet gällde inte bara den första generationen Jestroende. Det är med det löftet som grund som kristna i alla tider och alla länder regelbundet möts till gudstjänst. De yttre förutsättningarna är oändligt olika. Formerna skiftar i olika länder och traditioner. Men alla firar vi gudstjänst!

Gudstjänsten är en skatt som den kristne inte kan vara utan. Den är en plats att få näring för den hungrige, en källa med friskt vatten för den törstige. För många är den ett andningshål i en annars syrefattig tillvaro. Men ibland missförstår vi gudstjänstens innebörd. Vi faller i någon av de fallgropar som finns längs vägen. Fokus flyttas och gudstjänstens mening hotas.

I den här skriften i serien *Trons hemlighet* söker vi svar på vad Bibeln säger om gudstjänstens syfte och innehåll. Vår förhoppning är att skriften kan fungera både för det enskilda studiet och som underlag för samtal, till exempel i en bön- eller samtalsgrupp. Bokens innehåll har, liksom tidigare skrifter, utformats i ett gemensamt samtal och bibelstudium i Pingsts teologiska nätverk.

Teologiska nätverket i Pingst består av följande personer: Ann-Charlotte Westling • Beryl Lindeman • Björne Erixon • Carla Widén • Dan Salomonsson • Greger Andersson • Göran Lennartsson • Jan-Åke Alvarsson • Joel Halldorf • Marcus Sönerbrandt • Marcus Örebäck • Marianne Andréas • Martin Boström • Olof Djurfeldt • Peter Halldorf • Roine Swensson • Roland Eckerby • Sam Wohlin • Stefan Green • Sören Perder • Ulf Sundkvist • Ulrik Josefsson • Uno Solinger

Gudstjänst

DET ÄR TIDIG söndag morgon i en av Asiens miljonstäder. I en enkel byggnad samlas några hundra människor. De tar av sig skorna utanför gudstjänstlokalen och sätter sig direkt på golvet på de mjuka mattorna, kvinnorna på den ena sidan och männen på den andra. En skrällig högtalare hörs över hela grannskapet. Lovsången stiger med hänförelse mot kyrkans tak, ackompanjerad av några trummor och en enkel orgel.

I en förort till en skandinavisk stad har ett vardagsrum ställts i ordning, med stolar runt väggarna. Gitarren är stämd, biblarna ligger på bordet.

Några delar med sig av vad Gud har gjort under veckan. Tillbedjan är varm och innerlig, bibelutläggningen jordnära. Bönesorlet tystnar en stund när en kvinna höjer rösten: Så säger Herren ...

I den stora katedralen i en mellaneuropeisk storstad strömmar människor fram mot kyrkans kor. Män och kvinnor böjer knä framför altaret. Nyss har de stämt in i trosbekännelse och syndabekännelse. Nu kommer gudstjänstens höjdpunkt. Med vördnad tar de emot brödet och vinet och hör orden uttalas: Kristi kropp, Kristi blod – för dig utgiven, för dig utgjutet.

Några flygtimmar längre västerut har predikan berört församlingen. Nu sjunger solisten med stor intensitet, trummor, bas och piano ackompanjerar den svängiga gospeln. När kören också stämmer in kan ingen i församlingen sitta still. På en kvinnas kinder rinner tårarna, en man lyfter sina händer mot himlen och jublar. Sången uttrycker människors vilja till överlåtelse: *I surrender all.*

Över hela jordklotet kommer kristna människor tillsammans på ”Herrens dag”. Från det att solen

går upp i Asiens östra kant, tills den går ner så långt västerut vi kan komma, pågår en global gudstjänst. Några möts i hemlighet, på grund av förföljelse. En del samlas i väldiga kyrkorum, andra i ett hem eller ett enkelt kapell. Språket, den musikaliska dräkten, predikans utformning och gudstjänstens längd, allt sådant kan se väldigt olika ut. Våra kulturer slår igenom, både de folkliga och de kyrkliga. Församlingar kan ha olika teologisk inriktning, kyrkor olika profil. Men detta har vi gemensamt: På Herrens dag möts vi för att fira gudstjänst!

När vi samlas i vår egen församling, liten eller stor, är vi inte isolerade. Vi firar tillsammans med kineser i förbjudna husförsamlingar, med västafrikaner i jättekirkor, med rika församlingar i kristallkatedraler och fattiga i enkla lerhyddor, med välutbildade och med analfabeter. Vi är en del av en världsvid gudstjänst. Ibland kan vi som Johannes på Patmos till och med ana hur den jordiska gudstjänsten vävs samman med den himmelska.¹ Vi står inför tronen tillsammans med en skara som ingen kan räkna, ”inför mångtusende änglar, en

festförsamling av alla förstfödda som har sitt namn i himlen”.²

Man kan inte tänka sig en kristen församling utan gudstjänstfirande. Ändå reflekterar vi inte så ofta över denna centrala del av vårt kristna liv. I den här skriften försöker vi sätta ord på gudstjänstens djupaste innebörd och beskriva vad Bibeln säger om dess syfte och innehåll.

Varför firar vi gudstjänst?

Där två eller tre är samlade

Ett av Jesu tydligaste löften till sina lärjungar är att ”där två eller tre är samlade i mitt namn är jag mitt ibland dem”³. Det var detta de skrämda lärjungarna, som den första veckodagen möttes bakom låsta dörrar, fick uppleva.⁴ För bara några dagar sedan hade Jesus blivit korsfäst. Lärjungarna var rädda för den hotfulla omgivningen, de var desillusionerade och skrämde. Men plötsligt står Jesus mitt ibland dem! Han hälsar dem med frid. Han andas in mod och helig Ande i dem. Den första veckodagen, söndagen, har blivit Jesu upp-

ståndelses dag, Herrens dag. Exakt en vecka senare möts de på samma sätt och Jesus finns åter i deras gemenskap. Så har Jesus själv initierat det kristna gudstjänstlivet. Och han har lovat sina lärjungar att även när han inte fysiskt är ibland dem längre, kan de genom tron få se honom.⁵

Den kristna tron är djupt personlig, men ändå inte individualistisk. Gud har valt att möta oss genom varandra. Visst kan vi göra gudsmöten i vår ensamhet, men det är när vi samlas i hans namn, två eller tre eller fler, som han utlovat sin närvaro. En kristen gudstjänst är mer än ett möte mellan människor. Det finns en djupare dimension. Gud har stämt möte med oss. Jesus är närvarande. Därför handlar det om så mycket mer än en stunds social samvaro. Vi står på helig mark! Gud drar undan slöjan och låter oss få en skymt av den Osynlige. Det är detta Paulus betonar när han skriver till de kristna i Korinth. När människor ställer sig till förfogande för det profetiska tilltalet, blir vi både genomskådade och avslöjade. Men framför allt övertygade: ”Hos er finns verkligen Gud.”⁶

Ett möte med Gud

Att fira gudstjänst är inte en mänsklig idé. Gud själv har tagit initiativet. När Israels barn var slavar hos egyptierna handlade Gud för att befria sitt folk. Han frälste dem ur slaveriet genom en rad mirakler som kulminerade i vandringen genom Sävhavet. Syftet var tydligt: ”Så säger Herren, hebréernas Gud: Släpp mitt folk, så att de kan hålla gudstjänst åt mig.”⁷ När folket skulle tåga ut i öknen var det både män och kvinnor, barn och egendom som skulle följa med.⁸ Hela livet skulle vara indraget i gudstjänsten. När israeliterna begärde att få gå ut i öknen och offra till Herren markerade de vem som var deras verkliga Herre. De var inte längre Faraos tjänare, de valde Herren till sin Gud. När Paulus långt senare skriver om en sann gudstjänst uppmanar han läsarna att frambära sig själva som ett heligt offer till Gud.⁹ Gudstjänst är inte bara det som sker en dryg timme på söndag förmiddag. Det är en hållning till hela livet som manifesterar sig i den gemensamma gudstjänsten.

Varje gudstjänst är ett möte med den levande

Guden. I frikyrklig tradition har vi ofta använt just ordet ”möte”. Ordet har möjligen tunnats ut genom att det använts i alla tänkbara sammanhang, men egentligen beskriver det precis vad det rör sig om. Gud har handlat till vår befrielse och räddning. Vi MÖTER honom i gudstjänsten och ger vårt gensvar i kärlek och tillbedjan. Tomas, som kallas tvivlaren, blev överbevisad av Jesu närvaro och bekände: ”Min Herre och min Gud”.¹⁰ Den avslöjade besökaren i den korinthiska församlingen föll ner och tillbad Gud.¹¹ Israels barn offrade och sjöng lovsång i öknen.¹² Det främsta av alla bud, det som sammanfattar dem alla, är att älska Gud av hela hjärtat, med hela själen och med all kraft.¹³ I gudstjänsten – eller mötet – möter vi Gud, där är Jesus närvarande, och vi uttrycker vår kärlek i bekännelse och tillbedjan.

De ord som Bibelns grundtext använder för ”gudstjänst” betyder ”att göra tjänst”.¹⁴ De kan användas om den gammaltestamentliga offerttjänsten, men också om att tjäna sin medmänniska.¹⁵ När Gud hade uppenbarat sig genom att befria sitt folk

ur slaveriet gav folket sitt gensvar på Guds handlande med dem. Att fira gudstjänst innebär alltså att göra tjänst inför Gud. För en kristen är hela livet en gudstjänst. Detta utmanar vår ofta självcentrerade syn på gudstjänsten som något som är till enbart för vår skull, för att fylla våra behov. Vi gör tjänst inför Gud, vi ger vår ära till honom. Mot den bibliska bakgrunden avslöjas vår ytlighet när vi frågar oss vad gudstjänsten gav oss, istället för att se dess riktning mot Gud.

Herrens dag

Veckorytmen finns nedlagd i skapelseordningen. Gud skapade på sex dagar och vilade den sjunde dagen. Budorden föreskrev att människan skulle arbeta sex dagar, men hålla den sjunde helig, genom att avstå från arbete och istället fira sabbat. Jesus själv följde denna ordning. Hans vana var att på sabbaten gå till synagogan och delta i synagogans gudstjänstfirande.¹⁶ Från början följde församlingen i Jerusalem den judiska rytmen, men

steg för steg blev den första veckodagen, söndagen, gudstjänstdag eftersom det var den dagen Jesus uppstod.¹⁷ I vår tid kan vi behöva återupptäcka värdet av att särskilja en dag i veckan, och i möjligaste mån låta den präglas av vila och gudstjänst – låta den bli en Herrens dag.

Den personliga andakten är en självklar del av lärjungens vardag. Men den kan inte ersätta den gemensamma gudstjänsten. Paulus beskriver kyrkan som en kropp. Lika orimligt som det är att en kroppsdel tror sig vara oberoende av de övriga kroppsdelarna, lika omöjligt är det för en troende att isolera sig från den övriga församlingen. Vi är beroende av varandra, vi behöver den gemensamma gudstjänsten. I mötet med de andra kommer Gud oss till mötes.

Fallgropar

Det finns flera fallgropar för den nutida gudstjänstfiraren. En är att gå till samlingen som åskådare. Gudstjänstens olika inslag bedöms, recenseras och

jämförs med andra kyrkors utbud. Själv står jag utanför och betraktar. Det bibliska perspektivet är istället delaktighetens. ”Vad innebär nu detta, bröder? Jo, att när ni samlas har var och en något att bidra med: sång, undervisning, uppenbarelse, tungotal eller uttolkning. Men allt skall syfta till att bygga upp.”¹⁸ Delaktighet innebär inte att alla talar framifrån, i en mikrofon, men att alla deltar. Alla är utgivande, var och en bidrar. Ett av pingstväckelsens viktigaste bidrag var tron på och praktiserandet av det allmänna prästadömet. Inte bara den skolade predikanten har något att bidra med, varje kristen kan genom Andens gåvor medverka till församlingens uppbyggelse. När den enskilde bidrar med sång eller undervisning, tungotal eller uttolkning, säger hela församlingen sitt amen, högt eller i hjärtat. Delaktighet kan också vara att bidra med sitt behov. När någon vågar visa sin sårbarhet förlöser det andras längtan.

En annan fallgrop är att överbetona förnuftet, att göra gudstjänsten till en intellektuell bearbetning av en troslära. Trons innehåll begränsas då

till idéer och tankemodeller, ofta försnävade av den för tillfället rådande världsbilden. Också här kan man inta distans, bli en åskådare. Håller predikans logik? Är vittnesbördet stringent? Är musiken av god kvalitet?

Ytterligare en fallgröp är att överbetona känslan. Gudstjänsten bedöms utifrån vad den känslomässigt lämnar för spår. Predikant och sångare blir underhållare, mötesledaren en konferencier. I värsta fall blir gudstjänstfirandet ett sökande efter andliga ”kickar”. Gudstjänsten kan och ska vädja både till förnuft och känsla. Att vara troende är inte att lämna förståndet utanför kyrkdörren. Känslan tillhör det mänskliga och Gud berör hela människan. Men gudstjänsten kan inte reduceras till vare sig det ena eller det andra. Den är varken en akademisk föreläsning eller en stunds underhållning. Den är församlingens möte med en levande Gud. Precis som i den himmelska gudstjänsten blir den naturliga reaktionen att tillbe Skaparen som sitter på tronen:

”Du vår Herre och Gud, är värdig
att ta emot härligheten och äran och makten.
Ty du har skapat världen,
och genom din vilja blev den till och skapades den.”¹⁹

Detta är den lovsång som genom alla tider har
sjungits i himlen. Men efter Jesu fullbordade verk
på jorden ljuder också en ny sång i den himmelska
gudstjänsten:

”Lammet som blev slaktat är värdigt
att ta emot makten
och få rikedom och vishet och styrka
och ära och härlighet och lovsång.”²⁰

I gudstjänsten blandas bävan inför Guds helighet
med glädjen över att försoningen har gett oss till-
träde till ”nådens tron”.²¹

En påminnelse

När Andra Moseboken beskriver instiftandet av påskhögtiden under uttåget ur Egypten, är det samtidigt en instruktion om ett årligt påskfirande i Israel.²² Uttågets dag skulle vara en minnesdag. År efter år skulle folket påminnas om vad Gud hade gjort med dem, om befrielsen och frälsningen. Den stora faran för folket var att glömma. ”Men akta dig mycket noga för att glömma vad du såg med egna ögon. Bevara det i minnet så länge du lever, och undervisa dina barn och barnbarn om det.”²³

Ett av gudstjänstens syften är att påminna oss om Guds handlande. Det är ingen tillfällighet att den kristna församlingen firar sin huvudgudstjänst på söndagen. Det är dagen för Jesu uppståndelse, den mest avgörande händelsen i den kristna historien. I en mening är varje söndag en påskdag och varje gudstjänst en påminnelse om Jesu uppståndelse. När vi regelbundet firar Herrens måltid och bryter brödet är instruktionen från Jesus tydlig: ”Detta är min kropp som offras för er. Gör detta till minne av mig.”²⁴ Jesus förstod att vi regelbundet

behöver påminnas om det som är grunden för vår frälsning, hans död och uppståndelse. Den helige Andes uppgift är att påminna om allt som Jesus gjorde och lärde.²⁵ Paulus påminner sina läsare om grunderna för deras tro, det evangelium som han förkunnat för dem och som han var angelägen om att de skulle hålla fast vid.²⁶ Petrusbrevet uttrycker samma tankegång. ”Därför tänker jag ständigt påminna er om allt detta, även om ni känner till det och är befästa i den sanning som har blivit er.”²⁷

När den kristna församlingen firar gudstjänst handlar det alltså inte bara om att förmedla ny kunskap. En viktig funktion är att påminna varandra om grunderna för tron, de avgörande frälsningshändelserna. Detta blir tydligt i de stora högtiderna. Vi firar jul och påminns om inkarnationen, att Gud blev människa. Vi firar påsk och påminns om Jesu död och uppståndelse. Pingsten firar vi för att inte glömma Andens gåva. Men varje gudstjänst är en påminnelse. Förkunnelsen i predikan eller sång tillämpar ett gammalt budskap i en ny tid, men påminner också om evangeliets grund. När vi firar guds-

tjänst påminns vi om vem som är vår Herre och vad som är målet för våra liv. Varje gudstjänst bör utmana vår självupptagenhet och påminna oss om att ”ingen av oss lever för sin egen skull, och ingen dör för sin egen skull. Om vi lever, lever vi för Herren, om vi dör, dör vi för Herren.”²⁸ Gudstjänsten påminner oss om vem vi tjänar, vem som är vår Herre.

Det här ska inte enbart förstås som en påminnelse i intellektuell mening. Hebreerbrevet säger att ”Jesus Kristus är densamme i går, i dag och i evighet”. Genom Andens närvaro i gudstjänsten blir det förflutna en levande verklighet idag. Vi påminns inte bara om historiska händelser. Innehållet i dessa händelser blir närvarande för oss idag. ”Jag bönhörde dig när stunden var inne, jag hjälpte dig på frälsningens dag. Nu är den rätta stunden, nu är frälsningens dag.”²⁹ Gudstjänsten har ett annat väsen än ett historiskt föredrag. Vi firar en händelse som blir ett pågående skeende. Kristus föddes inte bara i Betlehem, han föds också i mitt hjärta. Jesus dog inte bara på korset för länge sedan, försoningen blir en verklighet för mig idag.

Bygga upp

När Paulus i Första Korinthierbrevet undervisar om den kristna gudstjänsten och de andliga gåvorna ställer han en nyckelfråga med vilken han prövar olika inslag i gudstjänsten: ”Bygger det upp?”³⁰ Uppbyggelsen kan i Paulus språkbruk både vara personlig och gemensam. Han talar om att söka andliga gåvor i överflöd för att församlingen ska byggas upp.³¹ Men också om att vårt budskap och våra böner ska vara begripliga så att den ovane gudstjänstbesökaren kan förstå och bli uppbyggd.³² Precis som trumpetsignalen måste vara tydlig för att soldaterna ska göra sig beredda för strid, så måste gudstjänstens budskap vara tydligt och begripligt för att mobilisera lärjungarna. Det ska ju bygga upp. Ett begripligt budskap bygger upp, det ”förmanar och tröstar”.³³

Gudstjänstens syfte är att bygga upp, såväl individen som församlingen. Den kristne är inte färdig, även om pånyttfödelsen har gjort oss till nya skapelser i Kristus. Vi är på väg, vi formas dagligen. Eftersom vi lever i en värld och i en tidsålder

som är under inflytande av den Onde, påverkas vi av destruktiva krafter. Vi kan antingen gradvis anpassa oss efter denna omgivning eller steg för steg förvandlas genom att våra tankar förnyas.³⁴ Det är så vi byggs upp. Den kristne har klätt av sig den gamla människan med sina gamla vanor.³⁵ Förmaningens syfte är den pågående förnyelse genom vilken Gud formar oss till den avsikt han har för oss: att bli en bild av vår skapare. Det är målet för uppbyggelsen. När gudstjänsten fungerar som Gud tänkt slipar den fram bilden av Kristus i oss.

En enda kropp

När Israels barn befriades från Egypten och firade högtid inför Guds ansikte i öknen, formades de förtryckta slavarna till ett folk. De fick en ny identitet. De var inte längre kända som de som slog tegel och byggde pyramider, som utförde tjänarsysslor åt de egyptiska herrarna. Deras nya identitet var folket som tillbad Herren, som dyrkade himlens och jordens skapare.

När Israels rike efter Salomos död delades i två delar, med två olika kungar, fanns ändå något som förenade folket: det gemensamma gudstjänstfirandet i Jerusalem. Det var därför Jerobeam, som blev kung över det norra riket, lät tillverka två guldkalvar och förordnade om två nya gudstjänstplatser, Betel och Dan. Den gemensamma gudstjänsten var det som förenade folket och gav dem en identitet. Så länge denna gudstjänst firades i Jerusalem förhindrades Jerobeams försök att dela upp folket i två delar.

På samma sätt firar det nya förbundets folk gudstjänst tillsammans och formar därmed en gemensam identitet. Allra starkast uttrycks detta i det gemensamma nattvardsfirandet. Paulus ord är sprängfyllda med innehåll. ”Eftersom brödet är ett enda är vi – fast många – en enda kropp, för alla får vi vår del av ett och samma bröd.”³⁶ Herrens måltid uttrycker vår tillhörighet till varandra. I den första kristna församlingen var denna handling revolutionär. Judar och greker föraktade och såg ner på varandra. Slaven var sin herres ägodel

och män och kvinnor tillhörde skilda världar vad gällde människovärde och möjlighet att forma sina egna liv. Men när de kristna möttes till gudstjänst i någons hus, bröt de ett enda bröd och bekände: Vi tillhör samma Herre, vi är medborgare i samma rike, vi är ett folk. Om sociala skillnader tilläts göra sig gällande i de kristna sammankomsterna omöjliggjordes därmed nattvardsfirandet, hävdade Paulus.³⁷

På samma sätt bekänner vi vår tillhörighet till varandra när vi firar gudstjänst. Min identitet är inte främst mitt yrke, min etniska tillhörighet, utbildningsnivå, om jag är man eller kvinna, ung eller gammal. Vi bryter brödet och säger: Vi tillhör samma folk! Vi är först och främst Jesu lärjungar och lemmar i Kristi kropp. Detta är lika omvälvande idag! Gudstjänsten formar en gemensam identitet, gör oss till ett folk. När kristna från två etniska grupper som för några år sedan bekämpade varandra i inbördeskrigets Rwanda firar gudstjänst tillsammans är det ett tydligt tecken på försoningens kraft.³⁸ När unga och gamla bryter brödet tillsam-

mans i ett generationssegregerat västerländskt samhälle, är det ett vittnesbörd om en annan verklighet. När en välutbildad akademiker sjunger lovsång med en flykting som är analfabet, eller när en direktör ber tillsammans med en arbetslös, berättar deras gemenskap om Guds nya skapelse. Då är församlingen salt och ljus i världen, en stad på berget.³⁹

I Efesierbrevet går Paulus ett steg till.⁴⁰ Den försoning som Jesus åstadkom genom sin död på korset är Guds hemlighet som varit dold genom historien. Jesu död har försonat Gud och människa. Men den har också försonat människor som tidigare varit fiender med varandra. De som tidigare var utestängda, ickejudarna, är nu inlemmade i gudsfolket. När judar och hedningar möts i Efesoförsamlingen är det ett vittnesbörd om denna dubbla försoning, ett vittnesbörd för andra människor, men också inför andevärlden, ”härskarna och makterna i himlarymderna”.⁴¹ Hemligheten, Guds frälsningsplan, blir avslöjad genom kyrkan. Församlingens enhet är ett vittnesbörd vars räckvidd vi inte kan omfatta.

Så sänder jag er

När Jesus besöker sina lärjungar bakom de stängda dörrarna vid det vi kan kalla den första kristna söndagsgudstjänsten finns redan utmaningen till tjänst. ”Jesus sade till dem igen: ’Frid åt er alla. Som Fadern har sänt mig sänder jag er.’ Sedan andades han på dem och sade: ’Ta emot helig Ande. Om ni förlåter någon hans synder, så är de förlåtna, och om ni binder någon i hans synder, så är han bunden.’”⁴² I samma andetag som Jesus bygger upp de skrämde lärjungarna, uppmuntrar dem med sin frid och stillar deras oro, utmanar han dem. De ska inte förbli i tryggheten, de har ett uppdrag. Det finns en värld som väntar på dem. Precis som Jesus var sänd, så sänder han ut lärjungarna i tjänst för världen. Så som han själv fått Faderns auktoritet att förlåta synder, överlämnar han detta mandat till sina lärjungar. I sitt sista möte med lärjungarna innan himmelsfärden ger Jesus dem ett uppdrag: ”Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar: döp dem i Faderns och Sonens och den helige Andes namn och lär dem att hålla alla de bud jag har gett

er. Och jag är med er alla dagar till tidens slut.”⁴³

Gudstjänsten är inte bara till för vår egen uppbyggelse eller för att forma vår personliga identitet. Den rymmer alltid en uppfordran till tjänst. Uppdraget är inte avslutat. Därför behöver gudstjänsten också i dag vara en plats som utmanar till evangelisation och utrustar till tjänst för världen för att ”det stora uppdraget” ska slutföras. Första Petrusbrevet säger: ”Ni blir ett heligt prästerskap och kan frambära andliga offer som Gud vill ta emot tack vare Jesus Kristus.”⁴⁴

Församlingens prästerliga uppdrag har två riktningar. Vi representerar Gud inför folket och vi representerar folket inför Gud. Som Guds representanter ska vi förkunna hans väldiga gärningar.⁴⁵ Eftersom gudstjänsten speglar den kristna församlingens centrum är den i sig ett av de kraftfullaste vittnesbörden. Gudstjänsten ska inte vara introvert, som vore den enbart för de redan invigda. En viktig uppgift för dem som ansvarar för gudstjänstens utformning är att arbeta med språk och uttrycks-sätt så att den som är ny och ovan känner sig inbju-

den. När Anden får verka i gudstjänsten, och när budskapet når fram, väcks tron hos den som förut inte trodde.⁴⁶

Tills han kommer

Slutligen firar vi också gudstjänst för att hålla hoppet levande om att Jesus ska komma tillbaka. Världen är bortvänd från Gud. Guds fiende har genom syndafallet fått ett inflytande i världen. Men Jesus har genom sin död och uppståndelse tillfogat fienden ett avgörande nederlag. Guds rike finns mitt ibland oss. Det är som ett litet frö som i sig bär löfte om den stora växten, som en liten surdeg som en dag ska genomsyra hela degen.⁴⁷

I gudstjänsten utmanar vi den värld som påstår sig vara livets mening och den världsordning som gör människan till alltings mått. En värld som dessutom är på väg att gå under i desperation och hopplöshet. Församlingen bekänner sig i gudstjänsten till en annan Herre och sjunger om ett hopp som är större än henne själv. Det hoppet

sammanfattas i att Jesus ska komma tillbaka för att upprätta sitt rike i världen och återställa allt. Paulus uppmanade församlingen att bryta brödet och förkunna Jesu försoningsdöd ”till dess han kommer”.⁴⁸ Gudstjänsten firas i hopp om Kristi återkomst.

Hur firar vi gudstjänst?

Var och en

Jesu löfte om att vara ”mitt ibland” lärjungarna rik-
tas till en gemenskap. ”Ty där två eller tre är sam-
lade i mitt namn är jag mitt ibland dem.”⁴⁹ Paulus
använder bilden av en kropp där varje lem är bero-
ende av de andra. När han undervisar om ordningen
i de kristna sammankomsterna⁵⁰ betonar han att var
och en har något att bidra med. Sång och tungot-
al, uttolkning och undervisning. Allt har en plats,
så länge det bygger upp. Om vi ser gudstjänsten
som vår gemensamma tjänst inför Gud blir de in-
dividuela framträdandena mindre viktiga. Kyrkan

är ingen scen och församlingen ingen publik. Till-
sammans firar vi gudstjänst, betjänar varandra och
tjänar Gud. Någon förkunnar och någon sjunger
eller leder lovsång. Det hör till de synliga tjänsterna.
Men lika viktig är den som i sin ensamhet har för-
berett gudstjänsten i bön. Eller den som har med sig
en ny vän till gudstjänsten. Eller den som med sin
sårbarhet raserar en annans murar. Eller den som
genom sitt bemötande får människor att bli sedda
på kyrktorget.

Hela den gudstjänstfirande församlingen for-
mar med sin förväntan och tillbedjan en atmosfär
som öppnar dörren för det gudomliga vidrörandet.
”Vad är Apollos? Vad är Paulus? Tjänare som har
fört er till tro, var och en med den gåva han fått
av Herren. Jag planterade, Apollos vattnade, men
Gud gav växten. Varken den som planterar eller
den som vattnar betyder något, bara Gud, han som
ger växten.”⁵¹ Gud har valt att möta oss genom
varandra. Om gudstjänsten reduceras till en före-
ställning med några få uppburna aktörer begrän-
sas uppenbarelsens av Guds härlighet. En kristen

gudstjänst, rotad i ett bibliskt mönster, utmynnar inte i kommentaren ”vilken duktig predikant” eller ”vilken fantastisk sångare”. Den efterlämnar en Kristusdoft med förundran inför den Herre som framträtt inför allas blickar: ”Vilken stor Gud!”

Ordet

Den kristna gudstjänsten växte fram ur synagogans gudstjänst. I den hade Skriften, det vill säga Lagen och profeterna, en framträdande plats. Man sjöng ur Skriften, bekände med Skriftens ord, bad med hjälp av Skriftordet och läste förstås Skriften, ibland följt av en utläggning. Gudstjänsten är ett möte med levande Gud, och det är inte minst genom sitt Ord Gud kommer oss till mötes. Paulus betonar med kraft förkunnelsens betydelse: ”Så bygger tron på förkunnelsen och förkunnelsen på Kristi ord.”⁵² Därför förmanar han sin unge medarbetare Timotheos: ”Läs högt ur skrifterna, förmana och undervisa, tills jag kommer.”⁵³ Hebreerbrevet säger att ”Guds ord är levande och verksamt. Det

är skarpare än något tveeggat svärd och tränger så djupt att det skiljer själ och ande, led och märg och blottlägger hjärtats uppsåt och tankar.”⁵⁴ När Lukas ska sammanfatta vad som höll ihop den unga församlingen i Jerusalem nämner han allra först ”apostlarnas undervisning”.⁵⁵

Även i vår tids gudstjänster måste Ordet få en framträdande plats. Förkunnelsen bör vara mer än en spegling av talarens egna uppfattningar och personliga synpunkter. Dess uppgift är att vara en utläggning av Ordet. Vår tilltro till det lästa, sjungna och förkunnade Ordet behöver fördjupas. Strävan efter tillgänglighet och relevans får aldrig ske på bekostnad av Ordet. Utmaningen är att förena trohet mot Skriftens tidlösa budskap med en konkret och jordnära tillämpning i nuet. Då inkarneras Ordet på nytt i varje tid och på varje ort. Förkunnelsens former kan skifta, men Ordet behöver genomtränga gudstjänsten. ”Varje bok i skriften är inspirerad av Gud och till nytta när man undervisar, vederlägger, vägleder och fostrar till ett rättfärdigt liv, så att den som tillhör Gud blir fri

från sina brister och rustad för alla slags goda gärningar.”⁵⁶

Bibelordet behöver inte alltid förklaras, det kan också läsas utan kommentarer. Våra egna ord blir ibland slitna och tröttande. Skriftens ord är slitstarka och bärare av Guds eviga tilltal. En gudstjänst som fylls av Bibelns ord blir aldrig tunn och substanslös. När vi läser, sjunger och ber Guds Ord, blir vi mättade med det eviga Ordet. En levande gudstjänst behöver därför människor som har övat upp sin gåva att offentligt läsa Guds ord.

Bönen

Om gudstjänst är vårt gensvar på vad Gud gjort för oss, är bön gudstjänstens mest naturliga språk. Bön är att vända sig till Gud. I den unga kristenheten var bönen en av de fyra pelare som bar upp församlingens liv.⁵⁷ När församlingen växte och det praktiska arbetet tilltog, riskerade bönen bli försummad. Apostlarna insåg faran och organiserade en ny arbetsfördelning.⁵⁸

Församlingens ledare såg alltså bönen som en av sina viktigaste uppgifter. Lukas beskrivning av den första församlingen ger dessutom ett starkt intryck av bödens centrala plats i hela församlingen. I Apostlagärningarnas tredje kapitel är Petrus och Johannes på väg upp till templet ”vid tiden för eftermiddagsbönen”.⁵⁹ Lärjungarna följde den bönerytmen som fanns i Jerusalems tempel. Gång på gång möter vi församlingen i bön.⁶⁰

Talande är exemplet i det fjärde kapitlet i Apostlagärningarna. När apostlarna hotas av judarnas religiösa ledare reagerar församlingen med att vända sig till Gud i bön. Den återgivna bödens formuleringar säger något om bödens karaktär. En stor del av bönen är en bekännelse till Gud som den som har kontroll över situationen. Gud tillbeds som hela världens härskare. Inte ens komplotten mot Jesus och avrättningen av honom står utanför Guds herravälde.

Bönen är alltså till stor del en tillbedjan och en lovprisning till Gud. Gud är inte ett medel och bönen är inte främst till för att tillfredsställa våra

önsknigar. Gud är helig. Den som ska närma sig honom gör det i vördnad och tillbedjan. Först där- efter vänds bönen i åkallan om hjälp: ”Se nu hur de hotar oss, Herre, och ge dina tjänare frimodighet att förkunna ditt ord. Sträck ut din hand och bota de sjuka, låt tecken och under ske genom din helige tjänare Jesu namn.”⁶¹

Den gemensamma bönen är ett av de kraftful- laste verktyg som Jesus har gett sin församling. ”Vidare säger jag er: allt vad två av er kommer överens om att be om här på jorden, det ska de få av min himmelske fader.”⁶² I Apostlagärningarna 4:24 sägs det att lärjungarna började ”gemensamt be högt till Gud”. Grundtexten har ett ord som betyder ”med samma själ” eller ”i ett ackord”.⁶³ När de troende i enhet ropar till Gud har det en avgörande betydelse. I Jerusalem skakade marken efter bönen och bedjarna blev fyllda av helig Ande och frimodighet. Första Timotheosbrevet upp- manar till bön och förbön, inte bara för det inre skeendet i den kristna församlingen utan också för myndigheter och makthavare.⁶⁴ Men avgörande

för effekten av församlingens bön är att de som ber är försonade med Gud och med varandra. Tecknet är de upplyfta ”heliga” händerna.⁶⁵

Genom bönen fullgör församlingen den andra delen av sin prästerliga tjänst, att representera folket inför Gud. Det finns många bibliska förebilder för denna tjänst. När Gud säger sig vilja utplåna Israels folk och börja om med Mose, ber Mose för folket: ”Om du ändå ville förlåta deras synd! Utplåna annars mitt namn ur din bok!”⁶⁶ När Nehemja hör om nödläget för sina landsmän i Jerusalem kan han inte längre njuta av sin privilegierade situation i borgen i Susa. Han förstår sambandet mellan situationen och folkets överträdelser mot Guds lag och bekänner sina och folkets synder: ”Öppna dina ögon och öron och hör din tjänares bön. Dag och natt ber jag nu till dig för dina tjänare israeliterna, och jag bekänner de synder som vi israeliter, även jag och de mina, har begått mot dig.”⁶⁷ Denna förbönstjänst är fortfarande ett av församlingen viktigaste uppdrag. Vi är en del av den värld vi lever i. I gudstjänsten får vi

bära vårt folks nöd inför Gud. Vi får bekänna vår delaktighet i vårt folks bortvändhet från Gud och be den allsmäktige om nåd och förbarmande.

När vi praktiserar förbön i den offentliga gudstjänsten bör vi vara medvetna om skillnaden mellan privat och offentligt. Den förbön vi ber i vår egen kammare, eller tillsammans med en människa i nöd, kan inte utan vidare formuleras i den gemensamma gudstjänsten. Människors personliga integritet måste alltid respekteras. Vi kan inte utan tillåtelse lämna ut enskilda personers livssituation. Det som är delgivet i förtroende får inte ges offentlighet ens i formen av en bön. Om människor däremot ber om förbön för en specifik situation och tillåter att vi ber för dem i gudstjänsten är vi naturligtvis fria att göra så.

Likaså är det naturligt att inom ramen för gudstjänsten ge möjlighet till personlig förbön för den som har särskilda behov. I ett levande församling-liv tar sig omsorgen om varandra uttryck i förbön för varandra.

Heliga handlingar

Apostlagärningarnas beskrivning av den urkristna församlingens gudstjänstliv ger också exempel på hur dopet och brödbrytandet var en integrerad del av kyrkans liv. Redan på pingstdagen döptes alla de som blev omvända genom Petrus förkunnelse och Andens verksamma kraft.⁶⁸ Beskrivningen av Jerusalemsförsamlingens inre liv talar om hur man sedan möttes i både templet och i hemmen och ”bröt brödet och höll måltid med varandra i jublande, uppriktig glädje.”⁶⁹

Eftersom dop och nattvard behandlas utförligt i två fristående skrifter i denna serie, berör vi dem endast kortfattat här. Både dopet och nattvarden är exempel på att Gud inte drar sig för att verka genom den materia som han själv har skapat. Jesu eget människoblivande är den yttersta konsekvensen av detta. Gud som är ande, och bor i ett ljus dit ingen kan komma, blir ett barn som föds i Betlehem. Ordet blir kött: Gud blir människa. Den oskapade för enar sig med skapelsen. Därför bör vi inte förvånas över att Gud också kan möta oss och handla med

oss genom vatten, bröd och vin. I dopet gestaltas frälsningshandlingen, Jesu död blir vår död, hans uppståndelse blir vår uppståndelse. I nattvarden aktualiseras försoningen, vi får i brödet och vinet ta emot hans utgivande kärlek: ”För dig utgiven, för dig utgjutet.”

Andens gåvor

Innan Jesus lämnade sina lärjungar gav han dem löftet om en fortsatt gudsnärvaro, men nu inte genom sin fysiska person utan genom den Helige Ande, Hjälparen. Redan på pingstdagen uppenbarade sig Gud genom att Andens gåvor kom i bruk bland lärjungarna: de talade ”andra tungomål, med de ord som Anden ingav dem.”⁷⁰ Det visade sig snart att dessa tungomål var begripliga språk för många av de högtidsfirande judar som kommit som pilgrimer till Jerusalem. De andliga gåvorna, idag ofta kallade karismatiska⁷¹ gåvor, väckte uppmärksamhet och tillsammans med Petrus förkunelse födde det tro i människors hjärtan. Andens

gåvor är ett av Andens sätt att framträda och manifesteras Guds närvaro. Den helige Ande talar inte av sig själv, han förmedlar Jesu ord och förhålligar Jesus.⁷²

I det trettonde kapitlet i Apostlagärningarna har fokus flyttats från Jerusalemsförsamlingen till församlingen i Antiokia. I kapitlets inledning beskrivs hur Paulus och Barnabas, tillsammans med andra profeter och lärare, firar gudstjänst. Då talar den helige Ande till församlingen, som det verkar genom ett profetiskt tilltal, och uppmanar dem att sända Barnabas och Saul på missionsuppdrag. Det intressanta är att Anden mitt i gudstjänsten talar genom en karismatisk gåva. I urkyrkan rådde ingen motsättning mellan gudstjänstfirande och Andens gåvor, mellan liturgi och karisma.

Paulus uppmuntrar till att ivrigt söka dessa andliga gåvor.⁷³ När han samtidigt ger förmaningar kring bruket av gåvorna är det för att förebygga missbruk. Tungotalet ska, om det är offentligt, följas av uttydning. De profetiska tilltalen får inte vara obegränsade.⁷⁴ Gåvorna ska användas så att

församlingen byggs upp. När Andens gåvor brukas på rätt sätt leder det till att också den icketroende blir övertygad om Guds närvaro.⁷⁵

Den moderna pingstväckelsen och karismatiska rörelsen har allt från 1900-talets början aktualiserat bruket av Andens gåvor. Det är pingstfamiljens särskilda bidrag till den världsvida kyrkans gudstjänstfrände. I många delar av kristenheten ses Andens gåvor som en omistlig del av gudstjänstlivet. Samtidigt är det inte så få i denna del av kristenheten som bränts av ett felaktigt bruk av Andens gåvor. Men rädslan för missbruk får inte hindra ett rätt bruk av andliga gåvor. Paulus princip gäller minst lika mycket i vår tid: ”Släck inte Anden, förakta inga profetior men pröva allt. Ta vara på det som är bra, och avhåll er från allt slags ont.”⁷⁶

Andlig sång

Nya testamentet talar inte mycket om sångens och musikens plats i gudstjänstlivet, men några antydningar finns. När Jesus och hans lärjungar ätit påsk-

måltiden sjöng de lovsången, förmodligen hämtad från Psaltaren 113–118, innan de gick ut till Olivberget.⁷⁷ När Paulus och Silas är fångslade i Filippi ber de och sjunger lovsång medan deras medfångar lyssnar.⁷⁸ I Efesierbrevet kommenterar Paulus: ”Befrusa er inte med vin, där börjar lastbarheten, utan låt er uppfyllas av ande och tala till varandra med psalmer och hymner och andlig sång. Sjung och spela för Herren av hela ert hjärta, och tacka alltid vår Gud och fader för allt i vår herre Jesu Kristi namn.”⁷⁹ Sången kan i Nya testamentet både riktas till Gud som en lovsång och till varandra och därmed vara en del av förkunnelsen och vägledningen i församlingen. ”Låt Kristi ord bo hos er i hela sin rikedom och med all sin vishet. Lär och vägled varandra, med psalmer, hymner och andlig sång i kraft av nåden, och sjung Guds lov i era hjärtan.”⁸⁰

Få sidor av gudstjänstlivet har i våra svenska församlingssammanhang skapat så mycket diskussioner, och ibland spänningar och konflikter, som sången och musiken. Den musikaliska dräkten är bärare av kulturella och generationsmässiga sär-

märken. Därför har vi ofta svårt att förstå eller ta till oss den musik som är skapad av människor från en annan generation eller kultur. Våra andliga erfarenheter är ofta förknippade med sång och musik av ett visst slag. Vi mötte Gud för länge sedan medan strängmusiken sjöng eller lovsångsteamet spelade. När vi firar gudstjänst idag kanske vi har svårt att tro att Gud kan vara lika närvarande i sånger som framförs med andra uttryckssätt. På det här området behöver generositet och inlevelseförmåga prägla den kristna gemenskapen. För att travestera ett bibelord: Här är inte rockmusiker eller psalmsångare, gitarrist eller piporgelspelare, här är alla ett ...

När vi tar del av den sångskatt som var den första kristna församlingens, Psaltaren, ser vi att den innehåller en stor mångfald och variation av sånger. I Psaltaren finns både lovsånger och klagopsalmer, lovprisning över skapelsens skönhet och bön om förlåtelse. På samma sätt behöver våra gudstjänster ge utrymme för en stor mångfald, både vad gäller texternas innehåll och den musikaliska utformningen.

Sången kan både fungera som förkunnelse, som ett uttryckssätt för gemenskap och delaktighet och som en form av tillbedjan. Lovsång är inte en speciell musikstil. Alla former av sång kan kläs i olika musikalisk dräkt. Den helige Ande är kreativitetens ande. Församlingen kan få vara en plats där denna kreativitet och mångfald får blomma rikt och skönt.

Givandet

En gudstjänsthandling som återkommer både genom historien och i den världsvida kyrkan är givandet. Redan i Gamla testamentet finns instruktioner om att en tiondel av markens avkastning tillhörde Herren och skulle ges till honom.⁸¹ När patriarken Abraham förstår att kungen i Salem, Melkisedek, är präst åt Gud den högste ger han honom tionde av det byte han just har tagit. Givandet har också nytestamentligt stöd, bl.a. i de instruktioner Paulus ger till församlingen i Korinth.⁸² Här ger aposteln handfasta råd om hur givandet praktiskt ska gå till, men motiverar också varför korinthierna skulle ge

ekonomisk hjälp till de nödlidande i Jerusalem. Paulus vädjar inte så mycket till känslan, som till läsarnas vilja och beslut. Givandet skall vara frivilligt. Var och en skall ge efter sitt eget beslut.⁸³ Men det skall inte ske impulsmässigt. Aposteln ger instruktioner om att ge regelbundet och målmedvetet. ”Dagen efter sabbaten skall var och en regelbundet lägga undan vad han har råd med, så att inte insamlingen börjar först när jag kommer.”⁸⁴

För Paulus är givandet ett yttre uttryck för en inre hållning. Om vi med våra läppar bekänner en överlåtelse till Herren, av hela hjärtat, själen och av all vår kraft speglas det också i att vi villigt ger av våra ekonomiska tillgångar. Det är en fråga om att vara genuin i sin tro. ”Det här är ingen befallning. Men jag vill pröva äktheten i er kärlek genom att ställa den mot andras hängivenhet.”⁸⁵ Generositet på det ekonomiska området föder tillbedjan till Gud hos medkristna.⁸⁶ Att fira gudstjänst innebär att göra tjänst inför Gud. För att överlåtelsen skall vara hel måste den också innefatta våra ägodelar och pengar. Den överlåtelsen uttrycker vi genom

att i gudstjänsten ge till Gud och till behövande medmänniskor.

En rätt gudstjänst

Det var Gud själv som förordnade att hans folk skulle fira gudstjänst. När gudstjänstlivet under perioder av Israels historia försumrades sågs det som ett tecken på folkets avfällighet. När folket åter började fira gudstjänst och högtider, till exempel under kung Josias reformation⁸⁷ sågs det som en återupprättelse. Ändå gäller några av profeternas starkaste domsord just gudstjänstfirandet. Amos säger: ”Jag avskyr era fester, jag hatar dem, jag står inte ut med era högtider. När ni offerar till mig och kommer med era gåvor vill jag inte veta av dem, jag vill inte se åt era offer av gödboskap. Låt mig slippa dina psalmer, jag vill inte höra ditt strängospel!”⁸⁸

Den Gud som själv förordnat om offer, högtider och psalmsånger, vill inte längre se och höra dem. Varför? Helt enkelt därför att gudstjänstfirandet

blivit en yttre handling som inte motsvarades av hjärtats kärlek till Gud och medmänniska. Samtidigt som man firade gudstjänst förtrycktes den fattige och rätten var korrumperad. En del av folket vräkte sig i lyx och överflöd, medan den nödställde såldes som slav. Gudstjänstfirandet blev ett hyckleri. Därför är profeternas ord skarpa:

”Låt mig slippa dina psalmer, jag vill inte höra ditt strängaspel! Men låt rätten välla fram som vatten och rättfärdigheten som en outhärlig ström.”⁸⁹

”Nej, detta är den fasta jag vill se: att du lossar orättfärdiga bojor, sliter sönder okets rep, befriar de förtryckta, krossar alla ok.”⁹⁰

Gudstjänstens ord och bekännelse får aldrig separeras från det övriga livet. Det vi bekänner i gudstjänsten, av kärlek och tillbedjan till Gud, måste få sitt uttryck i vardagens handlingar. Barmhärtighet, rättvisa, empati och solidaritet med Jesu minsta bröder, måste vara de sköna frukter som växer fram ur ett liv i tillbedjan till Gud. Profetens ord

är lika utmanande som aktuella: ”Dela ditt bröd med den hungrige, ge hemlösa stackare husrum, ser du en naken så klä honom, vänd inte dina egna ryggen!”⁹¹ Men också löftet gäller idag: ”Då bryter gryningsljuset fram för dig, och dina sår skall genast läkas. Din rättfärdighet skall gå framför dig och Herrens härlighet gå sist i ditt tåg. Då skall Herren svara när du kallar, när du ropar säger han: ’Här är jag.’”⁹²

Klarar vi oss utan gudstjänsten?

Den församling som Hebreerbrevets författare riktar sig till lever under stark press. Trycket från omvärlden var stort och förföljelsen en realitet. Till de nykristna som riskerade att avvika från trons väg riktar brevet en uppmaning: ”Låt oss ge akt på varandra och sporra varandra till kärlek och goda gärningar, och låt oss inte försumma våra sammankomster, som några brukar göra utan uppmuntra varandra, och detta så mycket mer som ni ser att dagen närmar sig.”⁹³ För att mogna i det kristna

livet och uthärda trycket från omvärlden, menar författaren att Jesu efterföljare behöver gudstjänsten. Att mötas som troende är en omistlig del av det kristna livet.

Uppmaningen är lika aktuell i dag. Vi möter knappast den form av förföljelse som många av Nya testamentets församlingar utsattes för. Men vi lever i en kultur som har vänt Gud ryggen. Sekulariseringen genomsyrar samhället. Våra barn växer upp i miljöer som inte vet något om kristen tro. Massmedia hyllar ideal som är främmande för Guds rike. Hur ska vi bevaras i tron? Hur ska vårt lärjungaskap fördjupas? Hur kan tron ges vidare till nya generationer? Hur kan vi utrustas till att förmedla glädjens budskap till vår omgivning? Hur ska vi kunna ge våra sökande vänner smak på kristen tro?

För att allt detta behöver vi den skatt som ett regelbundet gudstjänstfirande innebär. Vecka efter vecka får vi erfara hemligheten med Jesu löfte: ”där två eller tre är samlade i mitt namn är jag mitt ibland dem”.⁹⁴

Noter

- 1 Uppenbarelseboken 1:9–10, 7:9–12
- 2 Hebreerbrevet 12:22–24
- 3 Matteusevangeliet 18:20
- 4 Johannesevangeliet 20:19–23
- 5 Johannesevangeliet 20:26–29
- 6 Första Korinthierbrevet 14:24–25
- 7 Andra Moseboken 5:1 Folkbibeln
- 8 10:8–10
- 9 Romarbrevet 12:1
- 10 Johannesevangeliet 20:28
- 11 Första Korinthierbrevet 14:
- 12 Andra Moseboken 15:1–21
- 13 Femte Moseboken 6:4–5
- 14 T.ex. det grekiska verbet *leitourgeo* och substantivet *latreia*
- 15 Hebreerbrevet 9:6, Romarbrevet 15:27

- 16 Lukasevangeliet 4:16
- 17 Johannesevangeliet 20:19, 26,
Apostlagärningarna 20:7
- 18 Första Korinthierbrevet 14: 26
- 19 Uppenbarelseboken 4:11
- 20 Uppenbarelseboken 5:12
- 21 Hebreerbrevet 4:16
- 22 Andra Moseboken 12:1-20
- 23 Femte Moseboken 4:9
- 24 Första Korinthierbrevet 11:24
- 25 Johannesevangeliet 14:26
- 26 Första Korinthierbrevet 15:1-2
- 27 Andra Petrusbrevet 1:12
- 28 Romarbrevet 14:7-8
- 29 Andra Korinthierbrevet 6:2
- 30 Första Korinthierbrevet 14
- 31 14:12
- 32 14:16-17
- 33 14:3
- 34 Romarbrevet 12:1-2
- 35 Kolosserbrevet 3:9-10
- 36 Första Korinthierbrevet 10:17
- 37 Första Korinthierbrevet 11:20-21
- 38 Efesierbrevet 2:11-22
- 39 Matteusevangeliet 5:13-16
- 40 Efesierbrevet 2:11-3:11
- 41 3:10

- 42 Johannesevangeliet 20:21-23
43 Matteusevangeliet 28:19-20
44 Första Petrusbrevet 2:5
45 Första Petrusbrevet 2:9
46 Första Korinthierbrevet 14:23-25
47 Matteusevangeliet 13:31-33
48 Första Korinthierbrevet 11:26
49 Matteusevangeliet 18:20
50 Första Korinthierbrevet 14:26
51 Första Korinthierbrevet 3:5-7
52 Romarbrevet 10:17
53 Första Timotheosbrevet 4:13
54 Hebreerbrevet 4:12
55 Apostlagärningarna 2:42
56 Andra Timotheosbrevet 3:16-17
57 Apostlagärningarna 2:42
58 Apostlagärningarna 6:1-4
59 Apostlagärningarna 3:1
60 Apostlagärningarna 12:12
61 Apostlagärningarna 4:29-30
62 Matteusevangeliet 18:19
63 Grekiskans *homothymadon* har i 1917 års
översättning ”endräktigt”.
64 Första Timotheosbrevet 2:1-3
65 2:8
66 Andra Moseboken 32:32
67 Nehemja 1:6

- 68 Apostlagärningarna 2:41
69 2:46
70 2:4
71 Av grekiskans *charisma*, gåva eller nådegåva,
t.ex. Första Korinthierbrevet 12:4
72 Johannesevangeliet 16:13–15
73 Första Korinthierbrevet 14:1
74 14:27–29
75 Första Korinthierbrevet 14:24–25
76 Första Thessalonikerbrevet 5:19–22
77 Matteusevangeliet 26:30
78 Apostlagärningarna 16:25
79 Efesierbrevet 5:18–20
80 Kolosserbrevet 3:16
81 Tredje Moseboken 27:30
82 Första Korinthierbrevet 16:1–4,
Andra Korinthierbrevet 8–9
83 Andra Korinthierbrevet 8:8a, 9:7
84 Första Korinthierbrevet 16:2
85 Andra Korinthierbrevet 8:8
86 Andra Korinthierbrevet 9:13
87 Andra Krönikeboken 34–35
88 Amos 5:21–23
89 Amos 5:23–24
90 Jesaja 58:6
91 Jesaja 58:7
92 58:8–9

- 93 Hebreerbrevet 10:24–25
94 Matteusevangeliet 18:20

